

AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM YASALARI VE DEMOKRATİKLEŞME

KAMİL TEKİN SÜREK Avukat

18 Nisan 1999 seçimlerinden sonra oluşan TBMM, çalışkanlığı ile övünen bir meclis. Gerek 57. Hükümet, gerekse meclis olumlu yanlarını sayarken ilk önce ne kadar çok yasa yaptıklarını belirtmek ihtiyacını hissediyor. Gerçekten de son üç yıl içinde çok sayıda yasa yapıldı. Fakat, sözü edilen yasama faaliyeti; yasa tasarılarının hazırlanışı, TBMM gündemine getirilişi, TBMM'de tartışılması ve yasaların içerikleri incelendiğinde; yeni yasal düzenlemelerden daha çok rutin bir bürokratik işlemi andırıyordu. Yasa tasarıları ancak TBMM gündemine geldikten sonra kamuoyu tarafından öğreniliyordu. Yasa tasarıları ne siyasi partilerce, ne akademik çevrelerde, ne de kamuoyunda tartışılıyordu. Tasarı Meclis gündemine gelmeden bir iki gün önce (tasarı metni tam olarak yazılmadan), hükümet yanlısı bir veya iki gazete tarafından övülüyor, "demokrasi paketi", "uyum yasası" vb. isimler takılarak olumlaniyordu.

Gerçekten çıkarılan ve değiştirilen yasalar ülkemizin demokratikleşmesine hükümet ve medyasının iddia ettiği kadar katkı sağladı mı? Bunun böyle olup olmadığını yanıtlamak için, yapılan değişikliklere kısaca göz atmak gerekiyor.

Hükümet ilk icraatlarından biri olarak, kurulmasından kısa bir süre sonra 18.6.1999 tarihli ve 4388 sayılı yasa ile Anayasa'nın DGM'lerin kuruluşunu düzenleyen 143. maddesini değiştirdi. Değişiklik ile DGM'lerdeki askeri yargıç ve savcıların görevine son veriliyordu. Daha sonra, bu değişikliğe paralel olarak 16.6.1983 tarihli ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 26.10.1963 tarihli ve 357 sayılı Askerî Hâkimler Kanununda gerekli değişiklikler yapıldı.

DGM'lerde askeri yargıç ve savcıların görevinin sona ermesi elbette olumlu bir değişiklik idi. Fakat, yeterli değildi. Demokratikleşme için yapılacak iş DGM'lerin tümünden ortadan kaldırılması olmalıydı. DGM'ler tümünden ortadan kaldırılmadığı gibi, DGM yargılamasına özel usul hükümleri de kaldırılmamıştı.

DGM'ler gündeme getirildiği ilk günden itibaren demokratik kamuoyu tarafından tepki ile karşılandı. DGM'ler ilk kez 12 Mart Cuntası sırasında gündeme getirilmişti. Gündeme geldiği günden itibaren de, bu olağanüstü mahkemelere karşı mücadele başladı. DİSK, DGM'lerin kaldırılması için ülke çapında uyarı grevi yaptı. DGM Yasası'nın Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle, yasa Anayasa Mahkemesi'ne götürüldü. Anayasa Mahkemesi yasayı iptal etti ve süresi içinde TBMM tarafından düzeltilmediği için de DGM'ler kapandı. Yetmişli yıllarda hiçbir hükümetin gündeme getirmeye cesaret edemediği DGM'yi 12 Eylül Cuntası yeniden gündeme getirdi.

Kurulduğu günden beri eleştirilen DGM yargılamasında farklı usul hükümleri uygulanıyor. Askeri hakim ve savcıların görev yapması dışında, bu mahkemelere atanan "sivil" hakim ve savcılar özel olarak seçiliyor.

Bu mahkemelerin görev alanına giren suçlardan yargılananlar daha uzun süre gözaltında kalıyor (daha sonra bu hüküm değiştirildi, şimdi gözaltı süresi herkes için en fazla dört gün). Bu mahkemelerde sanıkların son savunmaları alınmadan da karar verilebiliyor. Bu mahkemelerde yargılananlar gözaltına alındıklarında bir avukatın hukuki yardımından yararlandırılmıyor. Yani gözaltında işkence görmesinin koşulları sağlanmış oluyor.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, pek çok davada DGM'lerde askeri hakim ve savcıların görev yapması nedeniyle bu mahkemelerin bağımsız mahkemeler olmadığı gerekçesi ile Türkiye aleyhine kararlar verdi. Yapılan değişiklikle AİHM'de askeri yargıçlar nedeni ile mahkûm olmaktan kurtulunmuş olacak. Ama, DGM'ler olağanüstü mahkemeler olarak muhalifleri cezalandırmaya devam edecek.

DGM'lerle ilgili yapılan değişiklikten sonra Anayasa'da yapılan ikinci değişiklik ise özelleştirmelerle ilgili idi.

13.8.1999 tarih ve 4446 sayılı kanunla yapılan değişikliklerde, devletleştirme yanında özelleştirme de anayasal dayanağa kavuşturularak, bir yandan kamu tüzeli kişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirmesine ilişkin esas ve usullerin kanunla gösterilmesi, öbür yandan kamu tüzeli kişilerince yürütölen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzeli kişilere yaptırılabilceği veya devredilebileceğinin kanunla belirlenmesi, Türkiye'nin bugüne kadar yapmış olduğu uluslararası sözleşmelerde kabul edilen esaslara uygun olarak, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözölməsi, milletlerarası tahkime ancak yabancılik unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilmesi, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinin Danıştay'ın "inceleme yapacağı konular" arasından çıkarılarak "düşünce bildireceği konular" arasına alınması düzenlendi.

Bu değişiklik ile emperyalist tekellerin isteklerini yerine getiriliyordu. Ulusal yargı, uluslararası tekellere tanınan imtiyazlar nedeniyle problem çıkarabilir diye Anayasa ve yasalarda değişiklikler yapılarak devre dışı bırakılıyordu.

30.7.1999 tarihli ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu ile örgütlü suçlarla, genel ceza hukuku ve ceza usul hukuku kuralları ve devletin mutad zabıta teşkilâtıyla mücadelenin zorluğu ileri sürölererek polise olağanüstü yetkiler veren özel hükümler getirildi. Artık mahkeme kararı olmadan telefonlar dinlenebilecekti.

28.8.1999 tarihli ve 4454 sayılı Basın ve Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun'la, 23 Nisan 1999 tarihine kadar sorumlu müdür sıfatıyla veya basın yoluyla yahut sözlü veya görüntölü yayın araçlarıyla işlenen suçlardan dolayı; verilen cezaların infazının veya bu suçlar nedeniyle açılması gerekli davaların açılmasının yahut açılmış olan davaların kesin hükme bağlanmasının ertelenmesi getirildi. Demokratik kamuoyunun düşüncesinin suç olmaktan çıkarılması talebi karşısında, düşünceyi cezalandıran, ceza ve basın yasalarındaki hükümlerin kaldırılması yerine sık sık verilen cezaların ertelenmesi yoluna gidildi. Yukarıdaki yasa da böyle bir erteleme yasası.

Metin Göktepe Davası'nda günlerce tartışılan ve diğer işkence davalarında da kamuoyunun gündemine gelen kötü ünlü Memurun Muhakematı Hakkında Muakkat Kanunu'nun tamamen kaldırılması yerine bu Kanunun doksan yıllık Osmanlıca dili Türkçeleştirilerek ve çok az değişiklik yapılarak başka bir isimle (8. 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun) çıkarıldı.

Yapılan değişiklikle, "Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idarî merciin iznine bağlıdır." hükmü getirilerek daha önce il ve ilçe idare kurullarının yerini idari amir almıştır. Oysa yapılması gereken, memurların da, memur olmayan yurttaşlar gibi, bir suç işlediklerinde hiçbir idari ön soruşturmaya gerek kalmaksızın doğrudan adli mercilerce soruşturulması ve yargılanması kuralını getiren yasal düzenlemedir.

23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair 21.12.2000 tarihli ve 4616 sayılı Kanun yıllardır tartışılan genel af yerine çıkarılmıştır. Üstelik, şartlı salıvermeden siyasi tutuklular da yararlandırılmamıştır.

Yine, özellikle Adalet Bakanı'nın çok övündüğü 14.6.2001 tarihli ve 4681 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanunu'nun uygulamasında ise, izleme kurulları polis şefleri ve Hükümet yanlı bürokratlarla doldurularak işlevsiz hale getirilmiştir.

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, 18.11.1992 tarihli ve 3842 sayılı Kanun ile Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 6.12.2001 tarihli ve 4723 sayılı Kanunla, 765 sayılı Kanunun 313 ve 314. maddeler kapsamındaki teşekkül suçları Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin görev alanından çıkarılmıştır.

Türk Ceza Kanunu, Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile, "Üçlü Protokol" isimli antidemokratik yönetmelik yasa haline getirilmiştir. Bu yasa ile, diğer şeylerin yanı sıra, cezaevlerine girişte avukatların üstlerinin elle aranması, çantalarının aranması ve savunma evraklarının okunması gibi, savunma hakkına saldırıyı içeren hükümler yer almaktadır.

Anayasa'nın 34. maddesinde yapılan değişiklik de bütün yapılan reklamlara rağmen göstermelik bir değişiklik olmaktan öteye gidememiştir. Basın, örgütlenme özgürlüklerinde sadece Anayasa metninde şekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu özgürlükleri kısıtlayan ve "ancak" ile başlayan kısımlar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne şekli olarak uydurulmuştur. Anayasa'nın geçici 15. maddesi kaldırılmış fakat bu maddenin kaldırılması için cuntacı generallerin yargılanmamasını sağlamak için yirmi senelik zamanaşımı süresi beklenmiştir. Parti kapatmalara son verilmemiş, parti kapatmanın yanı sıra Hazine'den verilen para yardımının kesilmesi yaptırımı da getirilmiştir. Fakat, seçimlerde yüzde yediden az oy alan partiler (ki bu partiler yüzde on barajını geçemediği için meclis dışında bulunan partilerdir ve haklarında kapatılma davası açılanlar da daha çok bunlardır) hazine yardımı almadığı için, bu partilere karşı sadece kapatma cezası uygulaması devam etmiştir.

Birkaç kez gündeme gelmesine rağmen TCK 159. ve 312. maddelerin kaldırılması söz konusu olmamış bu maddelerde de bir iki kelime değiştirilerek ve uygulamada basın ve düşünce özgürlüğü aleyhine daha olumsuz koşullar doğuracak düzenleme yapılmıştır.

En son, RTÜK Yasası bütün tepkilere ve Cumhurbaşkanı'nın yasayı geri çevirmesine karşın çıkarılmıştır. RTÜK Yasası, yüksek para cezaları ile yerel ve muhalif radyo ve televizyonların yaşamasına olanak tanınmayacak düzenlemeler getirmiştir.

İdam cezasının kaldırılması, anadilde eğitim ve yayın hakkı konularına ilişkin olarak da hiçbir ilerleme henüz sağlanmamıştır.

Demokratikleşme adı verilen yasa değişikliklerinde yapılanlar konusunda Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in basına verdiği demeçteki sözleri son derece açıklayıcıdır. Cem, Kürtçe eğitim ve yayın konusunda direnilmemesi gerektiğini söylerken, "Biz asıl bu hakların istismarını nasıl önleyeceğiz onu tartışmalıyız" demektedir. Cem, yukarıda sözünü ettiğimiz "demokratikleşme" yasalarının çıkarılış amaç ve yöntemini tarif etmektedir bu sözleriyle. Yani, demokratikleşme diye, hak ve özgürlükleri genişletiyoruz diye öyle bir yasa çıkaracaksınız ki, bu yasa ile sözü edilen özgürlükleri nasıl zapturapt altına alacağınızı, nasıl hak ve özgürlükleri kısıtlayacağınızı planlayacak ve ona göre düzenlemeler yapacaksınız. Kürtçe eğitim hakkı veriyoruz derken, bugün hakkın fiilen kullanılan kısımlarını da denetim altına alacaksınız, yasa ile sınırlayacaksınız.

AB ile uyum sürecinde, uyum yasaları olarak çıkarılan yasaların tamamı böyle yasalardır. AB de bu yasaları, şekli bazı düzenlemeleri "demokratikleşme" için yeterli görmektedir.